

Å ta liv

*Gir skyte- og nærkamptreningen de vernepliktige tilstrekkelige
ferdigheter og kunnskaper til å ta liv i kamp?*

Kadett Ørjan Hosteland

KRIGSSKOLEN

Bachelor i militære studier; ledelse og landmakt

Krigsskolen

Høst 2013

Ordtelling: 9075

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	4
1.1 Bakgrunn	4
1.2 Problemstilling.....	5
1.3 Avgrensinger	5
1.4 Begrepsavklaring	6
2. Metode.....	7
2.1 Valgt metode og metodekritikk	7
2.2 Valg av kilder og kildekritikk.....	8
2.3 Forforståelse	10
3. Teori	11
3.1 Innledning.....	11
3.2 Viljen til å ta liv	12
3.3 Ferdigheter.....	13
3.3.1 Innledning	13
3.3.2 Ferdighetslæring	14
3.3.3 Ildhåndgrep	15
3.3.4 Grunnteknikk & Stridsteknikk	15
3.3.5 Realistisk trening	16
3.4 Stressbeherskelse	18
3.5 Aggresjon.....	21
3.6 Skyteutdanning	22

3.7 Nærkamputdanning	23
4. Drøfting	25
4.1 Ildhåndgrep	25
4.1.1 Delkonklusjon	26
4.2 Grunnteknikk & Stridsteknikk	26
4.2.1 Delkonklusjon	28
4.3 Realistisk trening	28
4.3.1 Skytetrening	28
4.3.2 Delkonklusjon	29
4.3.3 Nærkamp	30
4.3.4 Delkonklusjon	31
5. Oppsummering og konklusjon	31
6. Kildelisteliste	33
6.1 Bøker	33
6.2 Reglementer	34
6.3 Rapporter	35
6.4 Internettkilder	35

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Siden høsten 2003 har Hæren bidratt med minimum én kompanistridsgruppe i den NATO-ledede operasjonen *International Security Assistance Force* (ISAF). Den norske innsatsen har gitt soldater og offiserer verdifull kamperfaring og har satt på dagsorden hvilke ferdigheter som kreves for å drive stridsoperasjoner.

Operasjon *Harekate Yolo II* ble gjennomført i oktober og november 2007, og for første gang på mange år gjennomførte en norsk bataljon en offensiv kampoperasjon. Norske avdelinger har siden vært i stridskontakt med fienden jevnlig, og våre soldater har stadig oftere måtte ta liv. Bidraget av kampavdelinger i Afghanistan har vært delt mellom de vernepliktige kampbataljonene Panserbataljonen og 2. Bataljon og den fullprofesjonaliserte Telemark Bataljon.

De vernepliktige bataljonene verver sine soldater etter fullført verneplikt, og gjennomfører en misjonsspesifikk utdanning av 3-6 måneders varighet (Hærstaben, 2012) før de deployeres til misjonsområdet. Telemark bataljon har en stående struktur med daglig tjenestegjørende personell, der gjennomsnittlig ståtid for vervede soldater i 2012 var 2,7 år (Hesthagen & Larsen, 2013:11). Dette innebærer at det til en hver tid også i Telemark Bataljon er soldater som nylig har gjennomført verneplikten.

Antallet norske soldater i Afghanistan har de siste årene blitt redusert fra om lag 500 soldater til om lag 200 i dag. Hva som skjer med bidraget etter 2014, er foreløpig ikke klart, men antallet soldater vil i følge forsvarsminister Eriksen Søreide med stor sannsynlighet bli mindre enn dagens antall (Eriksen Søreide, 2013). Det er mange pågående konflikter i verden, og historien viser at nye vil oppstå. Vi kan ikke si hvor den neste konflikten Norge sender soldater til kommer, heller ikke omfanget av det bidraget som skal stilles. Men vi vet med sikkerhet at nye oppdrag kommer, og at vi må være klare når det skjer. Med bakgrunn i dette ønsker jeg i denne oppgaven å sette søkelyset på hvordan vi gjennom verneplikten trener våre soldater for å gi dem nødvendige forutsetninger for å ta liv i strid. Dette vil jeg gjøre gjennom

å se på den skytetreningen de vernepliktige får gjennom utdanningen på personlig våpen Heckler & Koch HK416 (HK 416), og se det i sammenheng med nærkamptreningen.

1.2 Problemstilling

I denne oppgaven vil jeg svare på hvordan vi gjennom verneplikten trener våre soldater for å gi dem de nødvendige forutsetninger for å ta liv i strid. Dette vil jeg gjøre gjennom å se skyte- og nærkamptreningen vernepliktige soldater gjennomfører opp mot de krav teorien stiller, og gir følgende problemstilling;

Gir skyte- og nærkamptreningen de vernepliktige tilstrekkelige ferdigheter og kunnskaper til å ta liv i kamp?

1.3 Avgrensinger

På bakgrunn av oppgavens størrelse er det nødvendig å avgrense dens omfang. Oppgaven vil begrenses til de skyteferdigheter soldatene får gjennom skyterekkene nivå 1-3 HK416, sett i sammenheng med den aggresjonstreningen og evnen til å motvirke stress som nærkampundervisningen gir. Den vil videre avgrenses til den utdanningen soldatene får gjennom verneplikten, og vil ikke ta for seg den misjonsspesifikke utdanningen som gjennomføres forut for deployering. Videre vil den avgrenses ved at nærkamptreningen kun vil bli sett opp mot den realistiske skytetreningen som gjennomføres på HK 416.

Avgrensningen er gjort med bakgrunn i at skyteferdigheter med personlig våpen er den bærende ferdigheten i all videre utdanning for soldatene. Videre er nærkampundervisningen tatt med da stressbeherskelse og aggresjonskontroll er vesentlige ferdigheter en soldat må kunne beherske for og effektivt kunne benytte seg av sine skyteferdigheter i kamp.

Teorien om å ta liv vil begrenses til å omfatte Kenneth R. Murrays Task Triangle og Reality Based Training (heretter kalt realistisk trening) fra hans bok *Training at the Speed of Life*. Task Triangle tar for seg de tre viktigste forutsetninger som ligger til grunn for at en soldat

skal være i stand til å ta liv. Disse tre forutsetninger er *Skill Level*, *Stress level* og Dave Grossmans *Killing Enabling Factors* (Murray, 2006:23). Videre i oppgaven vil de norske oversettelsene *ferdighetsnivå*, *stressbeherskelse* og *vilje til å ta liv* bli brukt på disse begrepene. I drøftingen vil kun ferdighetsnivå og stressbeherskelse bli behandlet. Vilje til å ta liv vil kun bli omtalt i teorikapittelet for å gi et bilde av kompleksiteten ved å ta liv, da temaet er så omfattende at det vil være en oppgave alene.

1.4 Begrepsavklaring

I oppgaven bruker jeg enkelte uttrykk som kan ha en mer omfattende betydning enn det oppgaven legger i dem. For å unngå misforståelser presenterer jeg her hvilket meningsinnhold som ligger i dem i oppgaven.

Soldat: I oppgaven menes med soldat vernepliktig personell med HK 416 som personlig våpen som gjennomfører striden avsittet for å oppnå et taktisk eller stridsteknisk mål. Soldaten gis derfor i henhold til *Detaljprogram A2 Personlig våpen HK 416* utdanning til og med nivå 3 *Videregående* på HK416 (Hærens våpenskole, 2013c:3).

Grunnteknikk: I oppgaven menes med grunnteknikk en enkel handling soldaten utfører som eksempelvis presentasjon av våpen, skyte, ta dekning, vende eller målveksle.

Stridsteknikk: I oppgaven menes med stridsteknikk en handling der flere grunnteknikker er satt sammen til et helhetlig handlingsmønster.

2. Metode

Dette kapittelet vil først begrunne oppgavens valgte metode og hvordan den benyttes for å besvare problemstillingen. Videre vil metodens potensielle svakheter bli belyst.

Avslutningsvis i kapittelet vil jeg presentere mine to hovedkilder og relevant kritikk av disse.

2.1 Valgt metode og metodekritikk

Jeg har for å besvare oppgaven valgt et dokumentstudium og en deduktiv tilnærming (Johannesen, Tufte & Kristoffersen, 2010:33), der datainnsamling vil foregå gjennom relevant litteratur. Valget er gjort for å etablere en inngående forståelse av faktorer som påvirker viljen og evnen til å ta liv, og hvordan Hæren gjennom sine utdanningsrekker har valgt å tilnærme seg utdanning. Siden jeg har valgt å tolke data gjennom bearbeiding av tekst, får oppgaven en kvalitativ tilnærming (Johannesen, et al, 2010:33).

Oppgaven gis sitt teoretiske fundament om å ta liv gjennom Kenneth R. Murrays *Training at the Speed of Life* (2006) og Dave Grossmans *On Killing* (2009) og *On Combat* (2004). Det er lite forskning gjort på området, og de valgte teorier er av de mest anerkjente. For å validere det teoretiske fundamentet har jeg, der det er mulig, benyttet meg av forskning på andre felt som er relevante opp mot teoriene (Jakobsen, 2005: 215). Litteraturen oppgaven bygger på, er hovedsakelig publisert på engelsk. De begreper som ikke har noen god oversettelse til norsk eller mister noe av sin mening ved og oversette, vil bli gjengitt på engelsk.

Videre er gjeldene reglement benyttet for å søke svar på hvordan den norske Hæren gjennom skyte- og nærkamp trening utdanner sine soldater for å ta liv. Der det har vært uklarheter i reglementenes oppbygning og meningsinnhold har samtaler med fagpersoner på Hærens Våpenskole blitt benyttet for å skape klarhet.

I drøftingskapittelet blir det teoretiske grunnlaget for skyte- og nærkamp treningen i Hæren drøftet gjennom å sammenligne *ildhåndgrep*, *grunnteknikk*, *stridsteknikk*, *realistisk trening*

stressbeherskelse og aggresjonskontroll opp mot Murrays to faktorer *ferdigheter* og *stressbeherskelse* hentet fra *Task Triangle* (Murray, 2006:23)

Ved at oppgaven har en deduktiv tilnærming, er det en fare for at jeg leter etter den informasjonen jeg finner relevant og som støtter opp under mine forventninger (Jacobsen, 2005:29). Tolkningen av dokumentene er gjort med bakgrunn i min forforståelse og i en annen kontekst enn forfatterens, noe som kan føre til mistolkning av meningsinnhold. Noe av forskningen benyttet i oppgaven kommer fra andrehånskilder og kan være farget av forfatteren (Jacobsen, 2005:217). Begrensning av oppgavens størrelse har ført til at kun de deler av reglementer jeg har funnet hensiktsmessig sett opp mot oppgavens problemstilling har blitt tatt. Dette kan ha medført uteblivelse av informasjon.

2.2 Valg av kilder og kildekritikk

Siden oppgaven gjennomføres ved dokumentstudier, hentes alle empiriske data gjennom faglitteratur som beskriver de temaene som er nødvendig for å besvare problemstillingen. Jeg vil videre i dette avsnittet presentere mine to hovedkilder og relevant kritikk av kildene.

Kenneth R. Murray har brukt sin lange karriere på trening av politi og militære. Han har spesialisert seg innenfor feltet *Reality Based Training* og anses som en av de ledende på dette feltet. Hans prinsipper for realistisk trening er blitt adoptert av tusenvis av amerikanske og internasjonale sikkerhetsselskaper. Murrays bok *Training at the Speed of Life* (Murray, 2006) omhandler hvilke psykologiske og fysiologiske utfordringer som må overvinnes for å være i stand til å ta liv, og hvordan man trener for å oppnå dette. Boken er rettet mot utdanning av polititjenestemenn og er i stor grad basert på forskning på dette feltet. Murrays forskning har, til tross for at forskningen hovedsakelig er basert på polititjenestemenn, stor overføringsverdi til oppgavens tematikk. Likevel er det viktig å være bevist på at dette kan være en potensiell feilkilde.

For å besvare oppgaven har det teoretiske grunnlaget fra boken blitt begrenset til de to elementene; *Task Triangle* og *Reality Based Training*. *Task Triangle* tar for seg de tre viktigste faktorene som setter ett menneske i stand til å ta liv *Ferdighetsnivå*,

stressbeherskelse og Dave Grossmans *vilje til å ta liv* (Murray, 2006:23). Disse faktorene er personlige egenskaper og anses ikke som vesentlig forskjellige for soldater og polititjenestemenn. Militære styrker og politi trener på forskjellige måter, men prinsippene for hvordan trening foregår anses som sammenfallende, og teoriene til Murray vil derfor være relevante for å besvare problemstillingen. Murray er sammen med David Luxton mannen bak SIMUNITION®, som er en ammunisjonstype med et ikke-dødelig plastprosjekt, og kan dermed ha egen interesse av å fremheve viktigheten av prosjekt ammunisjon under trening. Men bruken av prosjekt ammunisjon synes å utløse stresspåvirkning fra det sympatiske nervesystemet lik den soldaten vil bli påført i kamp noe som gjør treningen realistisk. (Grossman i forord til Murray, 2006:2; Grossman, 2004:44). Videre sier Siddle (1995) at trening med prosjekt ammunisjon allerede i 1921 ble benyttet for å forberede politi på skarpe situasjoner(Siddle, 1995:100) og jeg anser derfor Murray (2006) sin teori om bruk av prosjekt ammunisjon under realistisk trening som relevant.

Dave Grossman er en amerikansk psykolog med tjuetre års erfaring som offiser i den amerikanske hæren, der han blant annet har tjenestegjort i Army Rangers. Han pensjonerte seg i 1998 som oberstløytnant og har siden brukt tiden til å undervise, skrive samt drive forskning på krigens påvirkning på soldaten. Han har også deltatt i utdanningen av militære spesialstyrker og sivile sikkerhetsselskaper post 11. september. Grossman er en av de mest anerkjente forskerne på temaet om å ta liv, og har skrevet en rekke bøker og andre publikasjoner om emnet. Hans mest kjente bøker *On Killing* (2009) og *On Combat* (2004) tar for seg det tabubelagte emnet å ta liv. Han har i begge bøkene brukt et bredt utvalg av beretninger fra soldater som har opplevd krig, og latt disse med egne ord berette om utfordringene ved å ta liv.

Grossman har blitt kritisert for at mange av hans påstander er bastante og ikke lar seg spore tilbake til primærkilden. Noe av forskningen baseres på S L A Marshalls studie publisert i *Men against fire: the problem of battle command* (Marshall, 2000) som omhandler hvor stor andel av soldatene som under andre verdenskrig avfyrte sine våpen. Dette studiet har blitt kritisert for manglende vitenskapelig fremgangsmåte. Mange av Grossmans studier er av eldre dato. Selv om Grossmans teorier har fått noe kritikk, er de valgt benyttet hos blant annet FBI og West Point, anses som de beste studier på området og vurderes derfor som relevante for oppgaven.

2.3 Forforståelse

Jeg gjennomførte i 1999 verneplikten i Panserbataljonen og deployerte etter endt verneplikt til Kosovo som en del av bataljonens bidrag der. Etter endt deployering fortsatte jeg som vervet frem til 2006 og siden som befal. I løpet av denne tiden har jeg gjort meg mange erfaringer på det praktiske og teoretiske nivå når det gjelder spørsmålet om å ta liv. Jeg har tilsammen vært deployert 8 ganger i misjoner med varierende intensitet, og har gjentatte ganger deltatt i operasjoner der situasjonen har krevd at vi tar liv. Med bakgrunn i erfaringer ervervet gjennom trening, øving og skarpe operasjoner, har jeg gjort meg egne tanker om hva som kreves av kondisjonering for å ta liv i kamp. Min oppfatning av hva som kreves kan i noen grad ha medført, som tidligere beskrevet i metodekritikken, at det letes etter den informasjonen jeg finner relevant og som støtter opp under mine forventninger. På den andre siden kan min personlige kjennskap til temaet ha styrket oppgaven, gjennom selv å ha erfart hva teorien betyr i praksis. Dette kan være med på å gi en mer nyansert tolkning av teorien og reglementene.

3. Teori

I dette kapittelet vil jeg innledningsvis redegjøre for hvilke faktorer som påvirker en soldats vilje og evne til og ta liv. Deretter vil jeg redegjøre for hva ferdigheter, stressbeherskelse og aggresjon er, og hvordan disse kan trenes. Før jeg avslutningsvis kort redegjør for hvordan skyte og nærkampreglementene søker å gi soldaten denne kompetansen.

3.1 Innledning

Mennesket har en iboende vegring mot å ta et annet menneskes liv (Grossman, 2009:2). Undersøkelser gjort blant kampavdelinger under andre verdenskrig viste at kun 15-25 prosent av soldatene avfyrte sine våpen i strid. De resterende 75 prosentene viste, i følge studien, ingen vegring mot å delta i operasjonene, og utsatte seg selv for like stor fare, de ville bare ikke avfyre sine våpen mot fienden (Marshall, 2000:50). Ved å endre hvordan treningen av soldatene foregikk, økte prosentandelen til 50 og 90-95 under henholdsvis Korea- og Vietnamkrigen (Grossman, 2004:74). Hvor effektiv ilden til soldatene er, viser seg vanskelig å tallfeste. Fra Vietnamkrigen varierer tallene på antall skudd avfyrt for hver fiende bekreftet drept fra 3000 hos enkelte kilder (Murray, 2013:71) til 50 000 hos andre (Grossman, 2009:256). Samme tall fra Afghanistan antyder at det fortsatt er så mye som 3000 skudd avfyrt av amerikanske styrker for hver opprører som drepes (Murray, 2013:72). Selv om Marshalls forskning fra andre verdenskrig er omdiskutert og tallene fra Vietnamkrigen varierer, viser tallene en tendens til at en soldats evne til å ta liv kan påvirkes gjennom trening.

En soldat må ha våpen, evnen og viljen til å ta liv for å overleve i kamp. For å benytte våpenet effektivt er det nødvendig gjennom trening og erfaring å opparbeide evnen og viljen til og bruke det (Grossman, 2004:155). De personlige egenskaper en soldat må ha, beskriver Kenneth R. Murray i *Training at the Speed of Life* som the *Task Triangle*. Task Triangle består av de tre vesentligste faktorer som predisponerer en soldat til å ta liv i kamp: *Ferdighetsnivå, stressbeherskelse* og *Dave Grossmans vilje til å ta liv* (Murray, 2006:23).

Gjennom å trene evnen og viljen til å ta liv, vil soldaten bli predisponert til å overvinne den ideoende motstanden den har til å drepe noen av sin egen art (Grossman, 2009:189).

3.2 Viljen til å ta liv

Vilje til å ta liv er summen av de sosiale forutsetninger som påvirker soldaten gjennom arv og miljø. De faktorer som påvirker, er lederen, gruppetilhørighet, emosjonell avstand, fysisk avstand og målets attraktivitet (Grossman, 2009:142).

Lederens påvirkning på en soldats vilje å ta liv foregår på fire nivåer. *Nærheten* lederen har til soldatene i kamp, får soldatene til å føle seg sett og oppmuntrer dem til å gjøre jobben.

Gjennom tidligere erfaringer og trening skapes *respekt* for lederen som gjør at soldaten identifiserer seg med han. Presis *kommunikasjon* av forventninger til utførelse av arbeidsoppgaver gjør det enklere å utføre ordre. Gjennom dette fremstår lederen som den legitime lederen og er *autoriteten* i enheten, noe som skaper trygghet og tillitt (Grossman, 2009:144).

En soldats drivkraft i kamp ligger ikke i politiske og strategiske ambisjoner, men i viljen til å kjempe for *gruppens* overlevelse. En stor del av denne viljen kommer i større grad fra frykten for å svikte sine våpenbrødre enn i frykten for eget liv. Gruppens styrke ligger også i at det gjennom en sterk gruppetilhørighet ikke lenger er individet som tar liv, men gruppen som enhet (Grossman, 2009:149-55).

Den *fysiske avstanden* til fienden er avgjørende for hvor vanskelig det vil være å ta liv. Det vil være en langt større psykologisk og emosjonell motstand mot å ta liv på korte avstander, der soldaten ser mennesket han påfører fysisk ødeleggelse, enn det vil være på lang avstand der soldaten bekjemper en silhuett (Grossman, 2009: 98).

Den *emosjonelle avstanden* handler om i hvilken grad fienden ses på som en likesinnet eller en fiende. *Dehumanisering* er en metode der man gjennom å fremdyrke kulturelle og etniske ulikheter, skaper en oppfatning hos soldaten om at fienden ikke er et fullverdig menneske (Shalit, 1988:68).

Målets *attraktivitet* avgjøres av de *virkemidler* soldaten har til rådighet, de *muligheter* han har til å benytte de og hva han har å *tjene* på det. En soldats virkemidler og muligheter ligger i

teknologi og taktikk. Har soldaten en taktisk fordel ved at han kan velge hvor striden skal stå, og han har teknologi som er overlegen, vil viljen til å gå i kamp øke. Hva soldaten har å tjene på, eller motivet bak å ta fiendens liv, er den siste faktoren. I motivet ligger i hvilken grad fienden utgjør en trussel mot soldaten. Det er for soldaten lettere å ta livet av en fiende som utgjør en livstruende trussel, enn det vil være mot en fiende som der og da ikke utgjør en direkte trussel. Videre i motivet ligger hva fienden har å tape på at soldaten tar liv. Jo viktigere funksjon i egen organisasjon fienden har, jo lettere er det for soldaten å ta liv (Grossman, 2009:171-5).

3.3 Ferdigheter

3.3.1 Innledning

En ferdighet er en erfaring lagret i langtidsmminnet, og skilles i psykologien i perseptuelle og motoriske ferdigheter (Nyborg, 1994). Perseptuelle ferdigheter er det vi i militær terminologi omtaler som stimuli, og handler om soldatens evne til å gjenkjenne en trussel. Under trening er det vesentlig å trene med en trusselstimulus som er så virkelighetsnær som mulig, da en gjenkjennbar stimulus vil utløse en innlært respons i strid (Grossman, 2004:205). Siddle (1995) beskriver motoriske ferdigheter som den responsen soldaten gir på den påførte stimulus gjennom en handling. For at handlingen skal komme som en automatisk respons, er det nødvendig å gjennomføre tilstrekkelig mengde drill til at handlingen lagres i langtidsmminnet. Gjennom dette vil soldatens underbevissthet ved gjenkjenning av påført trusselstimulus, søke gjennom langtidsmminnet etter ønsket respons. Responsen sendes så til det motoriske nervesystemet, og innlært handlingsmønster iverksettes som respons (Siddle, 1995:71-3).

Murray (2006) skiller en soldats ferdigheter i de fire nivåene ubevisst inkompetent, bevisst inkompetent, bevisst kompetent og ubevisst kompetent. Soldaten er ved innrykk kjent med hva et våpen er og har en ide om hvordan det benyttes, men han har ingen kunnskap om de faktorer som spiller inn for at han effektivt skal kunne benytte det, og er ubevisst inkompetent.

Under videre utdanning lærer han seg hvilke grunnteknikker skyting og stridsteknikk består av, og begynner og trene på disse. Selv om han nå vet hva som kreves, er han fortsatt ikke i stand til å utføre disse teknikker på en måte som gir gode resultater, og har nådd nivået bevisst inkompetent. For at soldaten skal ha videre progresjon, kreves det at grunnteknikkene først trenes enkeltvis inntil han innehar tilstrekkelige ferdigheter på disse. Når dette er oppnådd, fokuseres utdanningen mot å sette sammen grunnteknikker til stridsteknikk. Gjennom denne progresjonen kvalifiserer soldaten seg til ferdighetsnivået bevisst kompetent, og vil nå være i stand til å gjennomføre stridsteknikk under ideelle forhold. For å sette soldaten i stand til å prestere under fravær av ideal situasjonen, må han trenes i realistiske miljøer under stresspåvirkninger for å minimere prestasjonsfallet disse elementene påfører. Først når han behersker dette, har han nådd det nivået Murray mener er nødvendig for å prestere optimalt i strid - ubevisst kompetent (Murray, 2006:26-28).

3.3.2 Ferdighetslæring

For at en soldat skal erverve de ferdigheter som kreves av han i strid, trenes de inn etter prinsippet om drill. Gjennom drill blir ferdigheter automatiserte handlingsmønstre som lagres i langtidsmindet. Ved påført stimuli søker underbevisstheten opp den lagrede handlingen, og ønsket respons kommer til utførelse gjennom aktivering av det motoriske nervesystemet (Siddle, 1995:72). Denne overlæringen gjør en ferdighet mer robust og har gjennom det en «... stor sjanse for å bli utført i kritiske situasjoner der den mentale og fysiske belastningen er stor (Eid & Johnsen, 2005:59). En ferdighet innlært til å bli en automatisk respons krever lite kognitiv kapasitet, og øker således sjansene for at det skapes en større situasjonsforståelse hos soldaten (Murray, 2006:34).

En forutsetning for at drill skal kunne gjennomføres er at riktig handlingsmønster først læres. Dette gjøres best ved hjelp av hel-del-hel metoden. Der demonstreres først teknikken i sin helhet før den så vises i sine enkelte bestanddeler. Deretter trener soldaten under veiledning teknikken gjennom å gradvis sette den sammen igjen til en helhet (Eid & Johnsen, 2005:57). Dette skaper en enhetlig utførelse av teknikken, og sikrer at utførelsen blir lik hver repetisjon. Det er med på å korte ned innlæringstiden, og sørger samtidig for at responstiden minimeres

ved at det kun lagres en mulig respons for det påførte stimulus i langtidsminnet (Siddle, 1995:32-4, 82)

3.3.3 Ildhåndgrep

Soldaten må kunne gjennomføre ildhåndgrep som reflekshandlinger for å sikre at våpenet til enhver tid er operativt og klart til å benyttes mot fienden i strid (Hærens våpenskole, 2011:52). Ildhåndgrep er en av de mest grunnleggende av alle ferdigheter, og må kunne utføres uten at fokus må fjernes fra stridsfeltet, eller at det krever stor kognitiv kapasitet (Murray, 2006:28). Alle ildhåndgrep består av komplekse motoriske ferdigheter og det kreves derfor en større mengde drill for innlæring sammenlignet med ferdigheter bygd på grovmotoriske handlinger (Siddle, 1995:20-23).

3.3.4 Grunnteknikk & Stridsteknikk

Stridsteknikk består av en rekke grunnteknikker som settes sammen til en helhetlig respons basert på påført stimuli. For at soldaten skal være i stand til å gjennomføre stridsteknikk i kamp, er han avhengig av at grunnteknikkene er godt innlært (Murray, 2006:26).

Grunnteknikker må i likhet med ildhåndgrep trenes inn ved hjelp av drill, men siden grunnteknikker hovedsakelig består av grovmotoriske handlinger, skal grunnleggende deler av teknikken hovedsakelig kunne læres i løpet av 3 minutter eller gjennom 25 repetisjoner (Siddle, 1995:21). Disse tallene er veiledende, og teknikken må trenes helt til soldaten har automatisert handlingen.

Når tilfredsstillende nivå på grunnteknikker er oppnådd, fokuseres utdannelsen mot å sette dem sammen til stridsteknikk gjennom en gradvis økning av antall teknikker i utførelsen. Under denne progresjonen er det vesentlig at det for hver gang vanskelighetsgraden økes, settes av tilstrekkelig tid slik at hver teknikk blir en naturlig del av den helhetlige responsen (Murray, 2006:26). Dette vil kreve en større mengde repetisjoner enn under innlæring av grunnteknikkene, da stridsteknikk er en kompleks motorisk handling der flere grunnteknikker

kombineres (Siddle, 1995:22). En helt naturlig del under denne fasen av treningen, er at hver gang vanskelighetsgraden økes, er det et prestasjonsfall i utførelsen frem til den nye teknikken har blitt en del den helhetlige responsen (Murray, 2006:26).

Stresspåvirkning gjennom det sympatiske nervesystemet (SNS) fører til at bevegelsesmønsteret blir gradvis mer grovmotorisk, og at midbrain overtar. Midbrain er den delen av hjernen vi har til felles med alle pattedyr og er der hvor instinktene ligger (Grossman, 2004:43). Dette gjør at soldaten faller tilbake til de ferdigheter som er innlært tilstrekkelig til å ha blitt en del av muskelminnet (Grossman, 2004:71). (SNS-indusert stress sin påvirkning på soldaten vil bli utdypet i kapittel 3.3). Det er derfor essensielt at de gjøres så realistiske som mulig under innlæring. En skuddserie på skytebanen er ikke ferdig før du har verifisert at målet er bekjempet, er klar for ny ildgivning og har scannet område for nye mål. “They say practice makes perfect ... but it’s actually *perfect practice* that makes *perfect*” (Murray, 2006:31).

På dette nivået er soldaten i følge Murray (2006) blitt bevisst kompetent, og det er her de fleste sier seg fornøyd med egne ferdigheter. Videre trening legges derfor ofte kun opp for å vedlikeholde eksisterende ferdighetsnivå i stede for å fortsette videre progresjon. Dette vil trolig føre til et dramatisk prestasjonsfall straks idealsituasjonen uteblir (Murray, 2006:26). Det er derfor vesentlig å fortsette trening på både enkeltteknikker og helhetlige handlinger i så realistiske miljøer som mulig for å nå et ubevisst kompetent ferdighetsnivå, noe som følge Murray (2006:28) og Siddle (1995:36) best gjøres gjennom realistisk trening.

3.3.5 Realistisk trening

Hovedargumentet for hvorfor realistisk trening er så viktig, er at i stridssituasjoner vil SNS-indusert stress føre til at finmotoriske ferdigheter forvitrer, og det er i stor grad de komplekse og grovmotoriske ferdighetene som slår inn (Grossman, 2004:31). Murray (2006) påstår at de finmotoriske ferdigheter i stor grad fortsatt er intakte under trening der soldaten ikke påvirkes av stressorer utløst av det sympatiske nervesystemet (SNS). For at soldaten skal være i stand til å fungere optimalt i kamp, må han kondisjoneres under så realistiske forhold som mulig, der den stresspåvirkning som er i virkelige kampsituasjoner inkluderes (Grossman i Murray,

2006:2). Kun gjennom realistisk trening vil soldatens innlæring av handlingsmønster bli optimalt, og han vil bli ubevisst kompetent. Gjennom dette blir soldaten i stand til å utføre de motoriske handlinger som kreves uten at det opptar kognitive ressurser under utførelsen (Murray, 2006:28).

Trening med lasersystemer har gjennom de siste 30 år vært den foretrukne metode for realistisk trening for forsvarspersonell (Murray, 2006:8). Trening med lasersystemer kan foregå tosidig der soldatene får tilbakemelding på egen skyte- og stridsteknikk, noe som har vist seg effektivt da soldaten gjennom trening får lært inn respons på riktig påført stimuli (Grossman, 2004:79-85). Nyere forskning viser i følge Grossman (Murray, 2006:2) en tendens der lasersystemer ikke gir den realismen i treningen som er ønsket, da den ikke fremprovoserer den stresspåvirkning som soldater utsettes for i kamp. Realistisk trening bør derfor foregå med SIMUNITON® eller annen prosjektilbasert ammunisjon som påfører smerte ved treff og gjennom dette komme så nært en reell stridssituasjon som mulig. Vissheten om at det å bli skutt medfører smerte, vil i stor grad fremprovosere en SNS-indusert stressreaksjon lik den som er i strid (Murray, 2006:204; Grossman, 2004:39). Sammenligninger gjort mellom politiavdelinger i USA viser en signifikant forskjell på treffprosent i skarpe situasjoner mellom avdelinger som trener etter Murrays teori og de som ikke gjør det. Dette til tross for at de fleste avdelinger oppnådde relativt like resultater under trening (Murray, 2006:2).

Murray (2006) sier at realistisk trening bør legges opp gjennom øvelser der omgivelser og trusselnivå varierer. Ved å legge opp øvelsene på denne måten, vil soldaten ikke allerede etter første gangs gjennomføring begynne å se mønster i treningen. Videre gir det soldaten en bredere erfaring gjennom å operere i forskjellige miljøer. Han vil dermed i senere situasjoner være bedre i stand til å tilpasse handlingsmønsteret til de omgivelser han befinner seg i (Murray, 2006:223). Gjennom at trusselen soldaten utsettes for varierer, vil han måtte lære seg å tilpasse responsen til den situasjonen han blir stilt overfor (Murray, 2006:65, 211, 219). Gjennom tosidig øving påføres soldaten en realistisk stimulus i form av et menneske, og gjør at responsen blir lagret basert på de stimuli soldaten vil stå overfor i kamp (Murray, 2006:226). En fiende i form av et annet menneske vil måtte bekjempes gjennom et aggressivt adferdsmønster for å vinne (Hærens våpenskole, 2013a). Blir soldaten passiv og lar frykten overta, vil han tape hver gang. Realistisk trening vil også utvikle soldatens aggresjon og aggresjonskontroll gjennom øvelser der fienden må nedkjempes for å lykkes. Realistisk

trening må legges opp etter prinsippet om at soldaten må fortsette å kjempe selv med skade, og aldri gi opp. Hvis treningen legger opp til at soldaten alltid taper, vil det skape soldater som gir opp i kamp (Murray, 2006:230-2; Grossman, 2004:102).

3.4 Stressbeherskelse

“(…) the necessity to not only train people sufficiently in the correct skills, but also to inoculate them against the fear response by conditioning them to the event” (Murray, 2006:35).

Stress er en reaksjon på frykt som oppstår som en følge av at de ytre sanseinntrykkene er sterkere enn soldatens mestringsevne (Kaufmann, Kaufmann, 2009:218). Frykten som soldaten føler, aktiverer det sympatiske nervesystemet (SNS) som frigjør en cocktail av hormoner som setter kroppen i alarmberedskap gjennom økt psykologisk, fysiologisk og atferdsmessig beredskap (Grossman, 2004:14-5). Når SNS aktiveres, øker pulsen som følge av hormoncocktailen, og soldaten får det som kalles hormonindusert puls. (Grossman, 2004:31)

Graden av stress som påføres, er avhengig av differansen mellom subjektiv opplevd mestringsevne og kravene situasjonen stiller (Kaufmann, Kaufmann, 2009:218). Graden av aktivering i det sympatiske nervesystemet kan dermed påvirkes gjennom økt mestringstro. Mestringstro er trenbar gjennom blant annet desensibilisering, som foregår gjennom en gradvis økning av påført stress under trening. Gjennom dette vil ikke lignende situasjoner i fremtiden virke like stressende, og prestasjonene vil i mindre grad påvirkes negativt (Hassemèn, Hassemèn & Plate, 2003:347). Soldatens mestringstro kan også økes gjennom en positiv indre dialog (Murray, 2006)

Aktivering av SNS påvirker de kognitive egenskapene gjennom å endre hvilken del av hjernen som er aktiv. Hjernen kan deles opp i tre deler: *Forebrain*, *midbrain* og *hindbrain*. Den fremre delen av hjernen er den som gjør deg til menneske, og det er der tankeprosessene foregår. Den midtre er den delen alle pattedyr har til felles, og der ligger instinktene. Den bakre delen er den som regulerer puls og respirasjon (Grossman, 2004:43). Aktiveringen av SNS gjør som nevnt tidligere i avsnittet at kroppen går i alarmberedskap gjennom økt psykologisk, fysiologisk og atferdsmessig beredskap. Denne beredskapen kan hos en soldat

som står ovenfor en fiende av samme art, føre til fire naturlige responser; *Fight, flight, submit* eller *posture*. De to første innebærer at soldaten enten blir i situasjonen og sloss, eller at han flykter fra situasjonen. Gjennom submit vil han uten å forsøke hverken å ta opp kampen eller å flykte, overgi seg til fienden. Posture innebærer at soldaten gjennom sin holdning og fremferd prøver å vise seg fienden overlegen, og således prøver å avskrekke han fra å angripe (Grossman, 2009:7).

Under aktivering av det sympatiske nervesystemet vil den midtre hjernedelen gradvis overta, de kognitive egenskaper blir svekket og instinktene overtar. Motoriske ferdigheter kan gjennom trening under SNS-indusert stresspåvirkning lagres i den midtre hjernehalvdelen. Dette vil sikre at soldaten kan utføre innlærte ferdigheter selv under stor stresspåvirkning (Grossman, 2004:46)

The midbrain has no philosophy, no hesitation, and no regret. It knows only death, and life, and nothing in between! The midbrain is newer confused and newer dithers. Its job is to get us out of this mess alive! Its poor at multitasking. It acts decisively and only does one thing at the time. It never apologizes, never looks back, and sheds no tears. – John Farnam (Grossman, 2004:46)

Fysiologiske reaksjoner handler om å gjøre kroppen klar for overlevelse, dette kan medføre at uviktige funksjoner som fordøyelse skrur av (Grossman, 2004:15). Kroppen prioriterer også blodet til vitale organer gjennom *vasokonstriksjon*. Vasokonstriksjon skjer som en følge av at det sympatiske nervesystemet aktiveres, og det sendes ut signaler som fører til en sammentrekning av åreveggene. Dette medfører at spesielt kapillærer trekker seg sammen og hindrer blodtilførsel til musklene. Minsket tilgang til oksygen i musklene gjør at finmotoriske bevegelser blir vanskelige å gjennomføre, og soldatene blir grovmotoriske. Dette er også en overlevelsesmekanisme, da sammentrekningen av åreveggene i det perifere kretsløpet minsker blødninger (Grossman, 2004, s 31).

Organisasjonspsykologene Kaufmann og Kaufmann viser at atferdsmessige reaksjoner ved stresspåvirkning blant annet medfører lavere ytelser og flere feilhandlinger (Kaufmann, Kaufmann, 2009, s 220). Dette har stor overføringsverdi til temaet denne oppgaven omhandler, og viser hvor viktig stressbeherskelse er i forbindelse med trening av soldater. Forskningen til Grossman (2004;2009) og Kaufmann & Kaufmann (2009) har forskjellige

innfallsvinkler til stresspåvirkning. Organisasjonsp psykologene Kaufmann & Kaufmann sin forskning retter seg mot næringslivet, mens Grossmans forskning omhandler temaet å ta liv, og er hovedsakelig rettet mot stridssituasjoner. Likevel sammenfaller funnene deres, og bygger begge opp under viktigheten av stressmestring.

Aktivering av det sympatiske nervesystemet er i følge Grossman (2009) til nytte for soldaten så lenge han klarer å kontrollere graden av aktivering. Ved lett påvirkning har det hormoninduserte stresset en positiv psykologisk effekt som skjerper sansene. Når den hormoninduserte pulsen ligger mellom 115 og 145 er påvirkningen fra SNS optimal, og soldaten er fortsatt i stand til å utføre komplekse fysiologiske handlinger, og er så skjerpet at observasjon og kognitive prosesser fungerer optimalt. Fra 145 til 175 kommer han inn i en gråsonen der de kognitive prosesser begrenses, og soldaten begynner å streve med komplekse motoriske ferdigheter, synsfeltet snevres inn og soldaten kan miste dybdesynet. En hormonindusert puls over 175 vil føre til at de kognitive evnene forsvinner og soldaten kun er i stand til ekstremt grovmotoriske handlinger (Grossman, 2004:31).

Som nevnt tidligere i kapittelet kan økt mestringstro hos soldaten begrense graden av hormonindusert stresspåføring. Grossman sier at også tidligere erfaringer som har fremkalt SNS-indusert stress, kan gi en bedre forutsetning for å mestre i andre situasjoner som utløser de samme stressorer (Grossman, 2004:39). Videre kan soldaten redusere den SNS-induserte reaksjonen gjennom visualisering. Ved å visualisere de situasjoner han kan komme opp i før han fysisk står i situasjonen, vil han i større grad være forberedt på de situasjoner han kommer opp i.

Soldatens fysiske kapasitet virker inn på hans evne til å motvirke stress (FFOD, 2007:75). En undersøkelse gjort om sammenhengen mellom krigsskolekadetters fysiske og psykiske resurser, viste at de kadetter som prioriterte fysisk trening, presterte bedre under stress enn de som ikke gjorde det (Säfvenbom & Sookermany, 2008:236). Generalmajor Bratland beskriver i sine beretninger om opplevelser fra andre verdenskrig, at de fysisk harde manøvrer de gjennomførte under trening, gjorde det lettere å prestere i strid på kontinentet (Boe, Kjørstad & Hagen, 2012:41). Trening på ferdigheter under fysiske belastninger gir lite eller ingen effekt på soldatens prestasjoner under SNS-påvirket stress (Murray, 2006:41). Men i følge den operative psykologien gir god fysisk form bedre forutsetninger for å takle belastende

situasjoner og økt kapasitet til å behandle informasjon under stresspåvirkning (Eid & Johnsen, 2006:115)

3.5 Aggresjon

«An aggressive combat mindset is possessed by people who can screen out distractions while under great stress, focus on the mission and willing to go into harm`s way; against great odds if necessary» (Howe, 2005:28)

Evolusjonspyskologene Holt, Bremner, Sutherland, Vliek og Smith (2012) mener at mennesket, som mange andre pattedyr, har trengt aggresjon for å overleve. De mener at aggresjon har påvirket våre forfedres evne til å skaffe mat, beskytte sine områder, forsvare seg mot angrep og sikre seg en partner som kan videreføre genene. Aggressive individer har dermed hatt større sjanse for å klare seg i sine omgivelser, og på denne måten har aggresjon blitt bevart gjennom naturlig seleksjon.

Mennesket skiller seg fra dyr gjennom at forebrain er svært aktiv under aggressive handlinger. Som beskrevet tidligere er det i forebrain tankeprosessene foregår. Dette gjør mennesket i stand til aggresjonskontroll. Aggresjon kan gjennom faktorer som blant annet lært adferd, sosiale sammenhenger og smertefull stimuli, påvirkes (Holt, Bremner, Sutherland, Vliek & Smith, 2012).

Aggresjon handler om å utvikle et offensivt tenkesett der det hele tiden fokuseres på hva som må til for å vinne. Gjennom en aggressiv holdning vil soldaten være i stand til å dominere sine fiender fysisk og mentalt. Uten et offensivt tankesett vil soldaten møte slagfeltet mentalt uforberedt på den volden fienden vil påføre han. Det offensive tankesettet må fremdyrkes også under trening (Howe, 2005, 35).

3.6 Skyteutdanning

Gjennom skyteutdanningen i Hæren skal soldaten erverve seg de ferdigheter og kunnskaper som er nødvendig for å slå fienden og vinne striden. Dette gjøres for de soldatene som har som primæroppgave å benytte våpenet for å oppnå et taktisk eller stridsteknisk mål, både i lyset og mørket, gjennom *Hærens utdanningsprogrammer A2 personlig våpen*. Hensikten med utdanningen er at soldatene skal opparbeide seg tilfredsstillende ferdigheter til å kunne bruke sitt våpen i lyse og mørke i lagsrammen. Denne målsetningen skal nåes gjennom *Nivå 1 grunnleggende, Nivå 2 kvalifiserende og Nivå 3 videregående* beskrevet i *Reglement for automatgevær 5,56 HK 416 N og K Hefte 3 & 4* (Hærens våpenskole, 2013b:3).

Nivå 1 skal gjennom 39 timer med undervisning gi soldatene de grunnleggende ferdigheter de trenger for korrekt våpenbehandling og liggende presisjonsskyting. Dette gjøres gjennom å innledningsvis fokusere utdanningen på innlæring av korrekt utførelse av ildhåndgrep og innledende drill. Deretter gis soldatene opplæring i skytestillinger, sikteteknikker og avtrekk, før resterende tid brukes på presisjonsskyting. (Hærens våpenskole, 2010a:13-20)

Nivå 2 skal gjennom 42 timer kvalifisere soldatene til å kunne benytte sitt personlige våpen i tjenestestilling under feltmessige forhold i lyse i rammen av makkerpar. Utdanningen skal oppnå dette gjennom kortholdsskyting og feltskyting. Kortholdsskyting gjennomføres med en gradvis progresjon der de innledende øvelsene foregår stillestående, før det legges til nye momenter som bevegelse, varierende skytestillinger og målveksling (Hærens våpenskole, 2010a:20-1, 30-1).

Nivå 3 skal gjennom 74 timer sette soldaten i stand til å benytte våpenet i lagsrammen i lyset og mørket. For å oppnå dette, legges utdanningen opp gjennom kortholdsskyting med tilsvarende progresjon som nivå 2 i mørket. Videre trenes lags og makkerdriller tørt, før man så skyter de først i lyset og så i mørket (Hærens våpenskole, 2010b).

3.7 Nærkamputdanning

Vernepliktige soldater i Hæren utdannes i nærkamp etter *Håndbok for nærkamp*. Gjennom nærkampundervisningen skal soldaten opparbeide seg ferdigheter innenfor fagfeltet nærkamp som stridsteknikk. Hensikten med utdanningen er å gi soldaten evne og vilje til å vinne striden ved hjelp av alle tilgjengelige midler, samt å utøve aggresjon og aggresjonskontroll (Hærens våpenskole, 2013a:8). Nærkampreglementets teoretiske grunnlag er i stor grad basert på Murray (2006) Siddle (1995) og Grossman (2004, 2009) sine teorier.

Nærkamp som ferdighet er bygget på enkelhet, instinkt, grovmotorikk, vilje og drill, og må overlæres (Hærens våpenskole, 2013a:7). For vernepliktige mannskaper prioriteres de grunnleggende teknikker stående guard, slag, spark og bakkekamp. Når grunnleggende teknikker beherskes, drilles de til sammensatte handlingsmønstre. Under innlæring legges det vekt på at det gjennom instruksjon skapes mentale bilder av handlingsmønstret, noe som muliggjør utførelse under stress (Hærens våpenskole, 2013a:23). All videre trening legges opp til å utvikle et offensivt tankesett der et forsvar alltid skal følges opp av et angrep. Etter innlæring av drillene benyttes nærkampløyper «(...) for å utvikle sammensatte handlingsmønstre under høyt fysisk og psykisk stress, og er effektive verktøy for å styrke selvtillit og mestringfølelse» (Hærens våpenskole, 2013a:27).

Aggresjon og aggresjonskontroll trenes i nærkampen gjennom å utvikle et offensivt tankesett der en fiende skal nedkjempes med alle tilgjengelige midler. Dette skal skje gjennom kontrollert aggresjon der det alltid legges til grunn en respons som står i forhold til trusselens art (Hærens våpenskole, 2013a). Som beskrevet tidligere i oppgaven skiller mennesket seg fra dyr gjennom at forebrain er svært aktiv under aggressive handlinger. Under aktivering av SNS vil midbrain gradvis overta, de kognitive egenskaper svekkes og instinktene overta (Grossman, 2004:46). En logisk konklusjon å trekke fra dette er at kun gjennom automatisering av handlinger under SNS-påvirkning, der aggresjonsgraden tilpasses trusselens art, vil soldaten være i stand til å kontrollere aggresjon også når de kognitive egenskaper svekkes.

Stressbeherskelse trenes i nærkamp gjennom realistisk trening. Treningen er lagt opp på flere måter for å øke en soldats evne til å motvirke stress. Innledningsvis gjøres dette gjennom

innlæring av grunnferdigheter og helhetlige responser, dette gir soldaten tro på egne ferdigheter og skaper økt selvtillit. Videre legges det opp til sparring og nærkampløyper der stressbeherskelse trenes gjennom at soldaten settes inn i situasjoner der han må prestere under vissheten om at motstanderen ønsker å påføre han smerte (Hærens våpenskole, 2013a). Gjennom dette får soldaten automatisert sine ferdigheter under SNS-indusert stress, noe som gjør ferdighetene mer robuste. (Eid & Johnsen, 2005:59)

4. Drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte i hvilken grad skyte- og nærkamptreningen soldaten gjennomgår sammenfaller med teorien redegjort for i forrige kapittel. Dette vil jeg gjøre ved først å drøfte ildhåndgrep, grunnteknikker og stridsteknikk sett i lys av det skyteutdanningen legger opp til. Avslutningsvis vil realistisk trening bli drøftet opp mot den utdanning både skyte- og nærkampundervisningen gir.

4.1 Ildhåndgrep

Innlæringen av ildhåndgrep gjennomføres etter hel-del-hel metoden og starter med at instruktøren først viser korrekt utførelse av hele handlingen, før han så viser de enkelte sekvenser handlingen består av. Soldatene trener så de enkelte sekvenser til de sitter, før de gradvis settes sammen til en helhetlig handling igjen (Hærens våpenskole, 2010a). Det skapes dermed et visuelt bilde som medfører at læringen fortere fester seg i langtidsmminnet (Siddle, 1995:32-4). Gjennom først å trene sekvenser for så å sette de sammen til en helhetlig utførelse, økes sannsynligheten for at det er en ensartet respons som trenes inn gjennom videre drill. Gjennom læring av kun én respons på påført stimuli, vil reaksjonstiden minimeres (Siddle, 1995:82).

Videre drill på ildhåndgrep foregår som deløvelser i 4 leksjoner over totalt 16 timer (Hærens våpenskole, 2013c:4-10). Siden dette kun er ett av mange leksjonsmål i hver leksjon, er det langt mindre tid enn angitt som settes av til drill. Ut fra dette kan det tyde på at tiden som brukes til innlæringen av ildhåndgrep i skyteutdanningen er noe kort i forhold til hva teorien sier er nødvendig, noe som kan medføre at innlæringen ikke foregår i tilstrekkelig grad.

Hensikten med at et ildhåndgrep skal kunne utføres som en reflekshandling, ligger i at de skal kunne gjennomføres hurtig uten å ta fokus vekk ifra det som skjer på stridsfeltet. (Hærens våpenskole, 2011:52). Hvis soldaten fjerner blikket fra stridsfeltet, kan han miste kontrollen på hvor fienden ble av, noe som kan sette han i en situasjon som kan gi fienden overtaket. En soldat med gode ferdigheter er ubevisst kompetent og gjennomfører ildhåndgrep uten at det

trengs kognitiv tankekraft (Murray, 2006:28). Dette frigjør overskudd til andre og viktigere gjøremål, og sikrer at utførelse også er mulig under stresspåvirkning, der kognitiv kapasitet er begrenset på grunn av påvirkning fra SNS (Grossman, 2004:31). Om et ildhåndgrep ikke er tilstrekkelig innlært, vil det ta lenger tid å utføre utbedringen av våpenet, noe som i strid for eksempel kan føre til at fienden skyter soldaten før han er i stand til å engasjere.

4.1.1 Delkonklusjon

Jeg har under drøftingen av ildhåndgrep vist at skyteutdanningen sammenfaller godt med teorien hva oppbygging av utdanningen angår. Men det kan virke som at den ikke inneholder tilstrekkelig mengder med drill til at ildhåndgrep blir automatisert. Dette kan gå på bekostning av soldatens evne til og utføre ildhåndgrepene under stressede situasjoner samt negativt påvirke hans situasjonsforståelse.

4.2 Grunnteknikk & Stridsteknikk

Murray hevder at en grunnteknikk må trenes til den blir en automatisert handling som kan utføres uten at det kreves nevneverdig kognitiv kapasitet (Murray, 2006:28). I følge Siddle skjer dette for grovmotoriske handlinger gjennom tre minutter med drill eller 25 repetisjoner (Siddle, 1995:70-3). Skytetreningen for HK 416 legger opp trening av grunnteknikker ved å først øve inn teknikken gjennom tørre øvinger. Videre skytes det skarpt mot statiske helfigurer der soldatens prestasjon måles gjennom en kombinasjon av tid og treff (Hærens våpenskole, 2010a). Vi kan her se at teorien og skyteutdanningen i stor grad er sammenfallende, og soldatene vil etter denne delen av utdanningen sannsynligvis være i stand til effektivt å benytte sitt våpen mot de trusler de blir stilt ovenfor. Svakheten med treningen er at den foregår mot helfigurer og ikke menneskelignende figurer. Dette gjør at ferdigheten trenes inn gjennom feilaktig stimuli noe som kan føre til at responstid øker eller uteblir i en reell situasjon der påført stimuli er et annet menneske. (Siddle, 1995:98)

For å gjøre soldaten i stand til effektivt å benytte seg av grunnteknikkene i strid, må de trenes sammen til helhetlige handlinger. Dette skjer i følge Murray (2006) gjennom en gradvis økning av antall grunnteknikker inntil en helhetlig handling er innøvd. Skytereglementet gjør dette gjennom en progresjon lagt opp med sekvensiell økning av antall grunnteknikker som settes sammen til stridsteknikk (Hærens våpenskole 2010a). Vi kan således si at skyteutdanningen er lagt opp på en måtes som legger godt til rette for innlæring av helhetlige handlinger.

Når grunnteknikker settes sammen til helhetlige responser er det naturlig med et prestasjonsfall i utførelsen (Murray, 2006:26). Dette skyldes at grunnteknikker satt sammen til stridsteknikk blir en kompleks motorisk ferdighet som i følge Siddle medfører at antall repetisjoner for innlæring øker betraktelig (Siddle, 1995:22). Progresjonen for å automatisere handlingsmønstre i skyterekkene gjennomføres ved at hver gang en teknikk legges til, gjennomføres det i snitt 20 skarpe repetisjoner etter tørrøving både i lyset og mørket (Hærens våpenskole 2010b). Det kan virke som at tiden satt av til dette i skyteutdanningen er noe kort for at handlingen skal bli automatisert, noe som kan føre til at den enkelte grunnteknikk ikke blir en naturlig del av stridsteknikken. Mulige konsekvenser av dette kan være at handlingen ikke flyter tilstrekkelig, da det av soldaten kreves mye kognitiv kapasitet under utførelsen (Murray, 2006:28), og at soldatens helhetsforståelse av situasjonen blir dårligere da det mentale overskuddet svekkes.

Men på en annen side får soldaten gjennom øvelsene også erfaring med skyting i mørket og i forskjellige miljøer. Gjennom dette opparbeides en bredere erfaring. Dette kan, forutsatt en positiv oppfatning av egne prestasjoner, føre til økt mestringsfølelse hos soldaten, og dermed gi en bedre forutsetning for videre progresjon (Eid & Johnsen, 2006:112). Det er under denne delen av utdannelsen ikke lagt til rette for trening under påført stress utover det soldatene kan føle av kravene som stilles til treff og gjennomføringstid (Hærens våpenskole 2010b). Dermed har soldaten i stor grad gjennomført all trening så langt med finmotoriske ferdigheter intakt. Murray (2006) omtaler dette som at soldaten nå er i stand til å gjennomføre stridsteknikk under ideelle forhold og er bevisst kompetent. Siden strid aldri foregår under ideelle forhold, vil soldatens prestasjoner i møte med strid falle dramatisk, og det er derfor nødvendig å trene realistisk under stresspåvirkning for å bli ubevisst kompetent (Murray, 2006:26).

4.2.1 Delkonklusjon

Jeg har i drøftingen av grunnteknikker vist at utdanningen i stor grad sammenfaller med de krav teorien stiller. Gjennom innlæringen av stridsteknikk har jeg vist at den bygger på riktige prinsipper, men det kan synes å være for liten mengde med trening for hver grunnteknikk som legges til, og de trenes ikke inn under stresspåvirkning. I følge teorien vil dette trolig medføre et fall i prestasjonsnivå, da en handling som ikke er automatisert og innøvd under stress, krever mye kognitiv kapasitet. Stridsteknikken er videre ikke innlært under fravær av de finmotoriske ferdighetene, som tilfellet vil være under SNS-indusert stress. Dette medfører at prestasjonsnivået kan falle dramatisk eller utebli i en stridssituasjon.

4.3 Realistisk trening

4.3.1 Skytetrening

Den realistiske treningen er i skytereglementet lagt opp gjennom enkeltmannsøvelser der soldaten gjennomfører skyteøvelser bestående av en kombinasjon av målveksling, forflytninger og varierende skytestillinger. Soldatens prestasjon vurderes gjennom en kombinasjon av tid og treff (Hærens våpenskole, 2010b). I enkeltmannsøvelsene får soldaten under tidspress brukt de ferdighetene han gjennom foregående trening har ervervet seg i en sammensatt øvelse, noe som stiller krav til at han klarer å benytte sin stridsteknikk under press. Gjennom dette får soldaten også erfaring med å utføre teknikker under fysisk belastning noe som kan ha en viss generell positiv innvirkning på soldatens evne til og motvirke stress. Videre skaper en positiv opplevelse av å mestre øvelsene som skytes, økt tiltro til egne ferdigheter, noe som igjen fører til økt mestringstro (Eid & Johnsen, 2006:112).

Det skytes videre makker og lagsøvelser i lys og mørke på feltmessige baner der prestasjonene ikke er direkte målbare utover instruktørens subjektive vurdering. Det er i skyteutdanningen ingen elementer som innebærer tosidig øving (Hærens våpenskole, 2010b). I makker og lagsøvelsene får soldaten videre erfaring og trening innen stridsteknikk. Gjennom

samhandling med andre soldater utvikles en større forståelse for systemet, noe som gjør han bedre i stand til å forstå egen rolle i en større sammenheng. Ved at treningen foregår på feltmessige baner i lys og mørke, får han erfaring med å bruke sin stridsteknikk i nye miljøer. Dette gir soldaten nye erfaringer som kan gi grunnlag for å kunne tilpasse stridsteknikken til miljøet han opererer i.

Dette sammenfaller med Murray (2006) sin teori om å trene i realistiske miljøer, gjennom at det finnes både elementer der soldaten skyter deløvelser av et helhetlig scenario og mer sammensatte øvelser med flere aktører. Utdanningen legger ikke opp treningen på en måte som fremkaller SNS-indusert stress. I følge teorien vil sannsynligheten for at soldaten skal kunne utføre en handling øke betraktelig ved at den også er trent inn under påvirkning av SNS-indusert stress (Siddle, 1995: 36). Konsekvensene av dette kan være at soldaten ikke får trent sine ferdigheter under omstendigheter der de finmotoriske ferdighetene ikke er til stede. I følge Murray kan dette medføre at ferdighetsnivået faller dramatisk i strid (Murray, 2006:26). Videre får ikke soldaten kjent på hvordan SNS-indusert stress påvirker kroppen, og han vil dermed ikke få kjennskap til hva det fører til og hvordan han kan kontrollere det.

4.3.2 Delkonklusjon

Gjennom drøftingen har jeg vist at skyteutdanningen ikke legger opp til realistisk trening der soldaten får trent sine ferdigheter under påvirkning av SNS-indusert stress, og at treningen således ikke oppfyller hovedkriteriet i teorien. Jeg har videre vist at trening av både grunnteknikker og stridsteknikk i realistiske miljøer i lys og mørke, gir soldaten en bredere erfaring og dermed en bedre forutsetning for å kunne operere i et varierende stridsmiljø.

4.3.3 Nærkamp

I følge Grossman kan tidligere erfaringer som har fremkalt SNS-indusert stress, gi en bedre forutsetning for å mestre i andre situasjoner som utløser de samme stressorer (Grossman, 2004:39). Nærkamptreningen for vernepliktige legger opp til realistisk trening gjennom sparringsøvelser der soldatene går fullkontakt mot hverandre (Hærens våpenskole, 2013a:26). Gjennom dette vil vissheten om at motstanderen vil påføre soldaten smerte, fremkalle SNS-indusert stress, noe som sammenfaller godt med Murrays teori om stresspåføring.

Videre i nærkampundervisningen går soldatene gjennom nærkampløyper der de må nøytralisere truslene de blir stilt overfor. Dette foregår i et uoversiktlig miljø der soldaten ikke vet hvilke trusler han kommer til å stå overfor, hverken i trusselnivå eller antall (Hærens våpenskole, 2013a:27). Dette gir soldaten erfaring i å forholde seg til det uvisse i en stresset situasjon, og han får trent med så realistisk stresspåvirkning som mulig. Soldaten får gjennom påvirkning av SNS-indusert stress begynt å utvikle sine forsvarsmekanismer. Det kan tyde på at nærkamptrening til en viss grad kan utfylle skyteutdanningen på stressbeherskelse. Men siden teorien videre påpeker at den enkelte ferdighet bør læres inn under stresspåvirkning for å bli automatisert (Siddle, 1995:35), kan det tyde på at nærkamp ikke helt kompensere den mangelen skyteutdanningen kan synes å ha på dette området.

Nærkamptreningen legges opp med fokus på at soldaten gjennom å ta initiativ skal bli rask og hensynsløs nok til å bekjempe fienden med nødvendig bruk av makt i forhold til trusselen (Hærens våpenskole, 2013a:8). Utdanningen søker å gjøre dette gjennom at alle teknikker ender opp med et angrep for å bekjempe fienden. Dette vil være til hjelp for soldatens evne til å utvikle et adferdsmønster som setter han i stand til å dominere sine fiender fysisk og mentalt (Howe, 2005:35). Tiden satt av til nærkamptrening for vernepliktige soldater er kun 25 timer (Hærens våpenskole 2010c:1). Denne tiden kan være for liten til at soldatene er i stand til å utvikle adferdsmønsteret, tatt i betraktning at aggresjon som fenomen ligger i et menneskes instinkter, og kun kan utvikles gjennom målrettet trening over lang tid (Howe, 2005:29).

Gjennom fullkontakttrening i form av sparring og nærkampløyper lærer soldaten seg å kontrollere sin voldsutøvelse mot fienden under SNS-indusert stress. Dette gjøres ved at trusselen han stilles overfor varierer i alvorlighetsgrad gjennom treningen, og soldaten må dermed velge riktig respons basert på trusselen (Hærens våpenskole, 2013a: Vedlegg 3). Dette

fører til at soldaten hele tiden må ha et bevisst forhold til sin voldsutøvelse mot fienden under angrepet. Videre må han kontinuerlig evaluere når fienden er uskadeliggjort og ikke lenger utgjør en trussel, og han får dermed øvd på aggresjonskontroll. Ved hjelp av denne treningen kondisjoneres soldaten til ikke å anvende mer makt enn nødvendig. Aggresjon og aggresjonskontroll handler i stor grad om å utvikle en mental vilje til å vinne (Howe, 2005:35), og ansees som fullt overførbar til skyteutdanning.

4.3.4 Delkonklusjon

I drøftingen av nærkamp har jeg vist at treningen er lagt opp på en måte som legger til rette for påvirkning av SNS-indusert stress. Dette gir soldaten erfaring i hvordan stress påvirker, men siden de enkelte teknikker bør trenes inn under stress, er det ingen fullverdig erstatning. Videre har jeg vist at det i nærkamptreningen er et stort fokus på utvikling av aggresjon og aggresjonskontroll. Gjennom dette gis soldaten et godt grunnlag for hvordan han skal utvikle og kontrollere aggresjon. Men siden aggresjon og aggresjonskontroll utvikles over lang tid, kan det synes å være satt av for kort tid til at det blir en naturlig del av soldatens mentale innstilling.

5. Oppsummering og konklusjon

Hensikten med denne oppgaven har vært å finne svaret på problemstillingen; *Gir skyte- og nærkamptreningen de vernepliktige tilstrekkelige ferdigheter og kunnskaper til å ta liv i kamp?* For å svare på dette har jeg først gjort rede for hvordan teorien beskriver at ferdigheter, stressbeherskelse og aggresjon påvirker en soldats evne til å ta liv. Videre har jeg redegjort for innholdet i skyte- og nærkamp reglementene før den avslutningsvis har drøftet disse opp mot hverandre gjennom *Ildhåndgrep*, *grunnteknikk*, *stridsteknikk* og *realistisk trening* for å svare på problemstillingen.

Gjennom drøftingen har jeg vist at utdanningen på ildhåndgrep sammenfaller godt med teorien hva oppbygging av utdanningen angår, men at det er ikke er tilstrekkelig mengde drill

til at ildhåndgrepene blir automatisert. Jeg har vist at treningsmengden på grunnteknikker er tilfredsstillende i forhold til de krav teorien stiller. Videre har jeg vist at det ikke legges til rette for tilstrekkelig mengde trening til at stridsteknikk blir automatiserte handlinger.

Gjennom drøftingen av realistisk trening har jeg vist at det ikke er lagt opp til skyteutdanning som utløser SNS-indusert stress, og at treningen således ikke oppfyller de krav som teorien stiller. Dette kompenseres til en viss grad gjennom at nærkamptrening inneholder øvelser der SNS-indusert stress utløses. Siden teorien sier at den enkelte ferdighet bør innlæres under stresspåvirkning (Siddle, 1995:36), anses ikke dette å fullstendig kompensere for de mangler skyteutdanningen har. Avslutningsvis har oppgaven vist at aggresjon og aggresjonskontroll har et stort fokus i nærkampundervisningen. Dette gir i henholdt til teorien et godt grunnlag for utøvelse av aggresjon og aggresjonskontroll. Men siden dette er egenskaper som må påvirkes over tid for å bli en del av soldatens naturlige handlingsmønster, viser drøftingen at mengden trening synes å være for liten.

For å svare på problemstillingen kan det virke som at norske vernepliktige ikke er i stand til å ta liv i kamp etter endt skyte- og nærkamputdanning, men at de gjennom utdanningen har fått et solid grunnlag for videre trening som må videreutvikles gjennom mer drill og realistisk trening. For at soldatene skal oppfylle de kravene teorien stiller, er det nødvendig å sette av mer tid til utdanningen på personlig våpen og nærkamp. Det må videre fokuseres på realistisk trening som påfører soldatene SNS-indusert stress. På grunn av oppgavens begrensede omfang har jeg kun sett på skyteutdanningen på personlig våpen gjennomført under verneplikten. For videre forskning vil det derfor være interessant å se på i hvilken grad den misjonsspesifikke treningen som gjennomføres forut for deployering videre kondisjonerer soldaten til å ta liv.

6. Kildelisteliste

6.1 Bøker

Boe, Ole. Kjørstad, Ola. Werner-Hagen, Knut (2012). *Løytnanten og krigen Operativt lederskap i strid*. Bergen: Fagbokforlaget

Eid, Jarle; Johnsen, Bjørn Helge (2006). *Operativ Psykologi*. Bergen: Faktabokforlaget. 2. opplag

Grossman, Dave, (2004). *On Combat: The psychology and Physiology of Deadly Conflict in War and in Peace*.

Grossman, Dave (2009). *On Killing: the psychological cost of learning to kill in war and society*. New York: Back Bay Books.

Hassmèn, Peter. Hassmèn, Nathalie. Plate, Johan (2003). *Idrottspsykologi* Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur och Kultur

Holt, N. Bremner, A.J. Sutherland, E. Vliek, M., & Smith, R (2012). *Psychology: The science of mind and Behaviour*, 2nd Ed. London, UK: McGraw-Hill

Howe, Paul R (2005). *Leadership and training for the fight*. Bloomington, Indiana: Author House

Jacobsen, Dag Ivar (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* 2. utgave Kristiansand S: Høyskoleforlaget A/S

Johannesen, Asbjørn. Tufte, Per Arne & Kristoffersen, Line (2010). *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*. 4. utgave Oslo: Abstrakt Forlag

Kaufmann, Geir, Kaufmann, Astrid (2009). *Psykologi I organisasjon og ledelse*. 4. utgave Bergen: Faktabokforlaget

Marshall, S. L. A. (2000). *Men against fire: the problem of battle command*. Oklahoma: University of Oklahoma Press.

- Murray, Kenneth R (2006). *Training at the speed of life. Volume One – The definitive textbook for military and law enforcement reality based training*. Gotha: Armiger Publications
- Murray, Leo (2013). *Brains and bullets: How psychology wins wars*. London: Biteback Publishing Ltd.
- Nyborg, Magne (1994). *Pedagogikk: Studiet av det å tilrettelegge best mulige betingelser for læring – hos personer som kan ha høyst ulike forutsetninger for å lære*. Asker: INAP-Forlaget.
- Säfvenbom, Reidar. McD Sookermany, Anders. (2008). *Kropp, bevegelse og energi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Shalit, Ben (1988). *The psychology of conflict and combat*. New York: Praeger Publishers
- Siddle, Bruce K (1995). *Sharpening the warrior's edge*. USA: PPCT Research Publications

6.2 Reglementer

- Forsvarsstaben (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*. Oslo: Forsvarsstaben
- Hærstaben (2012). *Hærens utdannings – og treningsbestemmelser: Vedlegg D: Hærens utdannings- og treningsmodell*
- Hærens våpenskole (2010a). *Reglement for automatgevær 5,56mm x 45 HK 416 N og K: Hefte 3 – Grunnleggende skyterekker*.
- Hærens våpenskole (2010b). *Reglement for automatgevær 5,56mm x 45 HK 416 N og K: Hefte 4 – Videregående skyterekker*.
- Hærens våpenskole (2010c). *Grunnleggende soldatutdanning 1: Vedlegg 1 Fagoversikt og timefordeling*.
- Hærens våpenskole (2011). *Håndbok for fotlaget i felt*.
- Hærens våpenskole (2013a). *Håndbok for nærkamp*.

Hærens våpenskole (2013b). *Detaljprogram A2 personlig våpen*.

Hærens våpenskole (2013c). *Leksjonshenvisning A2 – Personlig våpen*.

6.3 Rapporter

Hesthagen, Martin. Larsen, Mads E. (2013). *Turnover og ståtid* Rena: Intern publikasjon
Telemark Bataljon

6.4 Internettkilder

Eriksen Søreide, Ine (2013, 3.desember). *Står løpet ut i Afghanistan*. Hentet 5.desember på
<http://www.dagbladet.no/2013/12/03/kultur/meninger/hovedkronikk/kronikk/debatt/30639852/>